
Мироненко М. А.

Інститут промислових та бізнес технологій Українського державного університету науки і технологій (м. Дніпро, Україна)

**КОНТЕНТ-АНАЛІЗ СТАТЕЙ ПРОВІДНИХ ВЧЕНИХ ДМетІ У
НАУКОВОМУ ВИДАННІ «ДоМеЗ» ТА «ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
МЕТАЛУРГІЇ» 1929 – 1940 РОКІВ**

У статті подано контент-аналіз наукових публікацій вчених Дніпропетровського металургійного інституту (ДМетІ) у журналі «ДоМеЗ» та «Теорія та практика металургії» за період 1929 – 1940 років. Серед обраних для аналізу статті майбутніх академіків О. П. Чекмарьова та К. Ф. Стародубова, а також членів-кореспондентів П. Т. Ємельяненка та К. П. Буніна. Наведена у статті інформація засвідчує неабияку інтенсивність інтелектуальної праці цих вчених, яка не поступається результатам наукової роботи наших сучасників.

Ключові слова: стаття; переклад; журнал; металургія; наукова праця

Myronenko M. A.

Ukrainian State University of Science and Technologies (Dnipro, Ukraine)

**CONTENT ANALYSIS OF ARTICLES BY LEADING SCIENTISTS OF
THE DMetI IN THE SCIENTIFIC PUBLICATION “DoMeZ” AND
“THEORY AND PRACTICE OF METALLURGY” IN 1929-1940**

The article presents a content analysis of scientific publications by scientists of the Dnipropetrovs'k Metallurgical Institute (DMetI) in the journals DoMez and Theory and Practice of Metallurgy for the period 1929-1940. Among the articles selected for analysis are those by future academicians O. P. Chekmarev and K. F. Starodubov, as well as corresponding members P. T. Emelianenko and K. P. Bunin. The information provided in the article demonstrates the extraordinary intensity of the intellectual work of these scientists, which is not inferior to the results of the scientific work of our contemporaries.

Keywords: article; translation; journal; metallurgy; scientific work

У 2024 році виповнюється 125 років від моменту започаткування на теренах Придніпров'я вищої технічної освіти. Обумовлено це було стрімкою індустріалізацією нашого регіону наприкінці XIX ст. Розбудова потужних промислових підприємств металургійної та гірничої галузей на Криворіжжі та у Катеринославі та Кам'янському обумовили потребу в підготовці кваліфікованих кадрів. Тому в 1896 році міська дума Катеринослава вперше поставила питання про заснування у нашому місті вищого технічного навчального закладу. На узгодження всіх питань знадобилось понад три роки.

Відкриття Катеринославського вищого гірничого училища (скор. КВГУ) відбулося 30 вересня (за старим стилем) 1899 року в приміщенні колишнього палацу Потьомкіна (нинішній Палац студентів ДНУ в парку ім. Т. Г. Шевченка).

Варто зазначити, що навчальний заклад від початку був не зовсім вищим, тому що його випускники отримували звання не інженера, а лише гірничого техника, оскільки навчання тривало лише три роки. Повноцінним вищим технічним закладом у той час в Катеринославській губернії був тоді ж започаткований Донський політехнічний інститут у м. Новочеркаську з чотирирічним терміном навчання студентів. Відповідно й заробітна плата професорсько-викладацького складу КВГУ була нижчою, ніж у їхніх колег з Новочеркаська.

Катеринославська громада домоглася часткової реформації лише 1903 року, коли було встановлено чотирирічний термін навчання, а випускникам стали присвоювати звання рудничних інженерів.

У 1912 році училище було перетворено на Катеринославський гірничий інститут (скор. КГІ) з п'ятилітнім терміном навчання студентів і правом видачі випускникам дипломів гірничого інженера та інженера-металурга. Оскільки КВГУ мало у своєму складі два відділення – гірниче та заводське, ця ж структура зберігалась і в КГІ. Лише у 1918 році були утворені геологічне та маркшрейдерське відділення, а у 1921 році у складі КГІ було утворено механічний факультет із гірничо-заводським та електромеханічним відділеннями.

За перші 25 років викладачами інституту було випущено понад 600 інженерів. У КГІ приділялась неабияка увага підготовці молодих кадрів промисловості. Найбільш талановиті були залучені до роботи науково-технічного гуртка, який із 1928 року випускав свій «Вісник» – предтечу журналу «ДоМеЗ (Достижения металлургии за границей)». Ця робота проводилася в інституті під орудою талановитого вченого й організатора професора Андрія Павловича Виноградова – багатогранної й непересічної особистості, розповідь про яку заслуговує окремої розвідки.

Студент Павло Смельяненко був у редколегії перших номерів журналу «ДоМеЗ» із 3-го по 6-й у 1929 р., коли той виходив під загальною редакцією професора А. П. Виноградова. З'явився він серед членів редколегії лише восени 1939 р. вже у статусі чл.-кор. АН УРСР. Того ж таки 1929 р., окрім професора А. П. Виноградова, загальне редагування журналу здійснював професор Павло Германович Рубін (починаючи від другого номера нового журналу). Всього в 1929 р. вийшло друком шість номерів нового

журналу рефератів та перекладів. Також було оголошено про підписку на журнал у 1930 році – 65 коп. за місяць для студентів, а роздрібна ціна номера – 1 р. 50 к.

Починаючи від № 2 (8) за 1930 р. журнал отримує нову, розширену назву – «ДоМеЗ (Достижения металлургии в СССР и за границей)» та стає щомісячним науково-технічним журналом під загальною редакцією проф. П. Г. Рубіна та А. П. Виноградова. Наступний за числом № 3 (9) за 1930 р. продовжує зміни в редакційній політиці, журнал перестає бути реферативним, у ньому з'являються авторські статті членів редколегії, професорів, а також німецьких інженерів-консультантів. Зміст журналу подається російською та німецькою мовами, а відповідальним редактором був призначений директор Дніпропетровського гірничого інституту (скор. ДГІ) тов. Г. Шуб.

Від осені 1930 р. через утворення Дніпропетровського металургійного інституту (скор. ДМетІ) журнал «ДоМеЗ» виходить друком під егідою ДМетІ, а відповідальним редактором призначають директора ДМетІ тов. І. Л. Малкіна. Певна іронія долі полягає в тому, що ДМетІ було створено шляхом об'єднання певних факультетів ДГІ з ліквідованим Донським політехнічним інститутом із м. Новочеркаська.

Починаючи з № 1 (31) за 1932 р. членами редколегії на постійній основі є доц. О. П. Чекмарьов та інж. К. Ф. Стародубов і М. П. Циплаков, який згодом очолив ДМетІ й став до літа 1937 р. відповідальним редактором за посадою.

Тираж журналу «ДоМеЗ» у 1933 році – 4000 примірників, що перевищувало накладу багатьох московських наукових видань того часу. Наприклад, економіко-технічного журналу «Советская металлургия», який виходив друком у м. Москві під редакцією академіка М. О. Павлова, одного з фундаторів вищої технічної освіти на Придніпров'ї, що він протягом п'яти років у 1900–1904 рр. був завідувачем кафедри чавуну Катеринославського вищого гірничого училища (нині Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»).

У 1936 р. відбулася зміна назви журналу на «Теорія та практика металургії» (бувш. «ДоМеЗ»), приписка в дужках до якої зникла лише у 1940 р. Як би ми нині зазначили, ребрендинг видання виявився не зовсім вдалим, адже наклад зменшився й не перевищував 2500 – 3000 примірників на місяць. Водночас вартість підписки на 1936 рік за один номер – 2 р. 50 к.; 30 р. на рік. У 1937 році вартість річної підписки на наступний рік – 42 р.

Від 1938 року серед засновників журналу «Теорія та практика металургії» (бувш. «ДоМеЗ») було зазначено Дніпропетровський трубний інститут, який було засновано у грудні 1937 року та заступником директора в якому працював П. Т. Ємельяненко.

Від початку 1939 року журнал «Теорія та практика металургії» (бувш. «ДоМеЗ») змінює своє підпорядкування та стає офіційним органом народного комісаріату чорної металургії СРСР і друкується у м. Москва. Хоча тираж змінюється несуттєво – 3150 примірників на місяць у 1939 році. Видавництво має назву Государственное объединенное научно-техническое издательство (скор. ГОНТИ), яке того ж таки року отримало нову назву «Металлургиздат».

У 1940 році наклад журналу зменшився до 2900 примірників на місяць, незважаючи на те що московське видавництво здійснювало друк.

Під час опрацювання матеріалів для цієї статті було виконано контент-аналіз публікацій провідних вчених ДМетІ за дванадцять років (табл. 1).

Таблиця 1

Контент-аналіз статей провідних вчених ДМетІ у науковому виданні «ДоМеЗ» та «Теорія та практика металургії» 1929 – 1940 років

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові вченого	Кількість оригінальних статей	Кількість рефератів та перекладів статей	Всього статей
1	Академік АН СРСР О. П. Чекмарьов	27	36	63
2	Академік АН УРСР К. Ф. Стародубов	11	8	19
3	Чл.-кор. АН УРСР П. Т. Ємельяненко	31	7	38
4	Чл.-кор. АН УРСР К. П. Бунін	17	8	25
Всього публікацій		86	59	145

Як впливає з результатів, наведених у табл. 1, найбільш успішним перекладачем технічних статей був О. П. Чекмарьов, а першість за оригінальними науковими статтями була у О. П. Ємельяненка. Якщо враховувати, що за дванадцять років друком вийшло близько ста номерів цих журналів, то варто завважити, що в кожному з них було опубліковано праці чотирьох обраних нами вчених. Заради «чистоти експерименту» варто завважити, що насправді не в кожному з номерів були де-факто статті цих авторів. Це більшою мірою пов'язане зі специфікою видання та завантаженістю вчених у науково-

педагогічній діяльності. До прикладу, велика кількість рефератів та перекладів статей О. П. Чекмарьовим (див. табл. 1) обумовлена його науковою роботою над монографією про технологію виробництва рейок, яка була надрукована в 1934 році. Ця праця вченого доповнена майже самостійним реферативним матеріалом щодо публікацій за сто років (від 1825 року) на тему виробництва рейок у світі.

Це засвідчує неабияку інтенсивність інтелектуальної праці означених у табл. 1 вчених, яка не поступається результатам наукової роботи наших сучасників.

P.S. Журнал «Теорія та практика металургії» було відроджено в січні 1997 року під орудою академіка АН України Юрія Миколайовича Тарана та професора Володимира Михайловича Друяна, що наочно доводить тяглість наукової технічної думки на Придніпров'ї ось уже понад століття.